

Wat heb ik wel en niet met Luther?

Lezing Kees Slijkerman, 31 oktober 2017, bij de herdenking van 500 jaar Reformatie in Wijk bij Duurstede.*

Wat heb ik *wel* met Luther?

Ik ben rooms-katholiek, net als ik was Luther, 500 jaar geleden toen hij zijn stellingen bekend maakte.

Met Luther heb ik gemeen dat ik de sacramenten van doopsel, vormsel en de heilige communie ontvingen en dagelijks in de Bijbel lees.

Door deze sacramenten zijn Luther en ik samen echt verbonden geraakt met de Kerk, onze geestelijke moeder die ons voedt. Die sacramentele band met Luther is nooit echt verloren gegaan.

Met Luther heb ik ook gemeen dat op een bepaald moment in mijn jonge leven (1974) tot mijn hart doordrong dat Jezus Christus ook voor mijn verlossing zijn leven heeft gegeven, dat God mijn tekorten vergeeft en mij aanneemt als zijn kind. En dat ik die genade ontvang door te geloven in God de Vader en zijn Zoon Jezus Christus.

Net als bij Luther was dat na een bepaald moment geen theorie weer maar een geloofservaring in mijn hart, als 'een licht dat in mijn hart opging', om met Paulus te spreken.

Met Luther heb ik gemeen dat we ons inzetten voor de voortdurende hervorming en vernieuwing van de Kerk. En de Kerk was in Luther zijn tijd heel dringend toe aan een grondige hervorming. Dat was ook de overtuiging die heerste tijdens het hervormingsconcilie dat in 1512 in Rome van start ging, 2 jaar nadat Luther in Rome de wantoestanden had gezien.

Dat heb ik *niet* met Luther?

Dat hij buiten de Kerk raakte en een nieuwe kerk begon, dat heb ik niet gemeen met Luther.

Luther heeft belangrijke aspecten van het katholieke geloof opnieuw in het volle licht gezet, maar hij is doorgedraafd. Zijn ontdekking was dat we puur uit genade, uit onverdiende gunst, door God aangenomen

worden op grond van geloof. Hij draaft echter door met het idee dat de mens geen vrije wil heeft om ervoor te kiezen in alle vrijheid Gods genade-aanbod aan te nemen.

De dwalingen in de leer van Luther hoefden geen kerkscheuring te veroorzaken, maar wel als hij andere mensen in deze dwaling meeneemt. Dan moet de Kerk wel optreden.

Eerst probeerde de Kerk tot verzoening met Luther te komen. Een hele reeks serieuze pogingen is gedaan.

Het belangrijkste probleem was niet de genadeleer, maar dat Luther het gezag van concilies verwierp. Luther stelde zichzelf boven de concilies. Hij stelde wel terecht dat het Woord van God de hoogste norm en leefregel is (dat is ook de leer van de katholieke kerk), maar het lukte Luther niet om onderscheid te maken tussen de Woord van God en zijn eigen uitleg ervan, schrijft de protestantse theologe Martie Dieperink in haar boekje *Luther en Rome*** (pagina 62). Zijn argument "geen bepalingen buiten de Bijbel om" is na hem nog vele malen gebruikt als argument voor nieuwe kerkscheuringen.

Wellicht is Luther te snel geëxcommuniceerd door paus Leo X. Zijn veroordeling was "een pastorale en strategische misser van Rome" (Dieperink 66).

Latere pausen hebben al veel gedaan om dit weer goed te maken. Paus Franciscus was vandaag precies een jaar geleden in Zweden aanwezig bij de opening van het Lutherjaar. En over de genadeleer is zijn de Protestantse Kerk in Nederland en de lutherse kerken wereldwijd tot overeenstemming gekomen met Rome.

Antisemitisme en anti-judaïsme

Wat ik ook niet met Luther gemeen heb is zijn vreselijk negatieve opvattingen en publicaties over de Joden.

Luther stelde:

- dat er voor de Joden, die zich niet tot Christus zouden bekeren, geen plaats meer was in zijn land;
 - dat hun synagogen en hun kostbare boeken in brand gestoken moesten worden!
 De nazi's konden zich na hun moord op 6 miljoen Joden verdedigen met de opmerking dat ze niets anders hadden gedaan dan wat Luther had geschreven in zijn geschrift '*Over de Joden en hun leugens*'.
 Dit hebben wij niet met Luther gemeen, maar wij hebben gemakkelijk praten.
 Als we 100 jaar eerder waren geboren, hadden wij hoogstwaarschijnlijk zelf ook veel onjuiste dingen over de Joden beweerd, net als Luther. Pas na de Holocaust zijn onze kerken tot een positieve omgang met het Jodendom gekomen.

Hoe nu verder? Wat moeten we doen?

In uw programmaboekje ziet u de stelling die ik hedenavond aan de deur van de Grote Kerk spijker.

Eeuwen lang hebben protestanten en katholieken elkaar uitgescholden voor papen en ketters. In de vorige eeuw hebben we elkaar weer gevonden als broeders en zusters. Hoe ver is de hereniging nu gevorderd?

Mijn stelling:

- De ene Kerk van Christus [*er is maar één lichaam van Christus, zijn Kerk*]
- is onder leiding van de Heilige Geest [*in de Kerk heeft de heilige Geest de leiding*]
- op weg naar zichtbare eenheid [*Jezus bidt om eenheid die zichtbaar is voor de wereld*]
- in verzoende verscheidenheid
- en heeft daarbij de medewerking nodig van al haar leden.

We roepen al jaren dat 'eenheid in verscheidenheid' de oplossing is. Maar daarbij moeten we volgens paus Franciscus twee extremen zien te vermijden: verscheidenheid zonder eenheid en eenheid zonder verscheidenheid. *Eenheid zonder verscheidenheid* is uniformiteit waarin iedereen hetzelfde moet denken: een schrikbeeld voor velen.

Het andere uiterste, *verscheidenheid zonder eenheid*, past heel goed in onze postmoderne manier van samenleving waarin iedereen zijn eigen waarheid heeft, maar *verscheidenheid zonder eenheid* is geen eenheid. Het is een allegaartje van met elkaar tegenstrijdige expressies die we aan de wereld laten zien.

Daarom moeten we werken aan verzoende verscheidenheid, een verscheidenheid in harmonie, waarbij de verschillende componenten elkaar aanvullen zonder met elkaar in tegenspraak te zijn. Met Pinksteren 2017 zei paus Franciscus. 'Onthoud deze uitdrukking', 'verzoende verscheidenheid, een uitdrukking van een lutherse theoloog!'

In het voor gesprek voor deze avond bleek dat dominees bij het woordje verzoenen direct denken aan de fundamentele verzoening tussen God en de mensen door het offer van Jezus Christus. Daar gaat het hier niet over, al is dat de basis voor alles.

Het gaat om geleefde harmonie tussen de verschillende geloofsbelevingen en tussen verschillende verwoordingen van de waarheid die in Christus is. Verschillende authentieke christelijke spiritualiteiten kunnen heel goed binnen de ene gemeenschap van de Kerk bestaan, zoals we in onze kerk jezuiten en franciscanen hebben en heel verschillende nieuwe bewegingen die allemaal erkend zijn door het leergezag van onze Kerk.

Het laatste deel van mijn stelling is een

oproep aan ieder van u:

"...en heeft daarbij de medewerking nodig van al haar leden."

Ieder lid bepaalt mee het tempo van de hereniging.

U kunt onverschillig blijven, tegenhangen of meedoen.

Door gebed,
 liefde,
 geloof,
 studie
 en bekering.

*Het kader waarin deze lezing gegeven werd stond in de lokale krant, een voorbeschouwing en foto sprekers:
<http://wijksnieuws.nl/lokaal/500-jaar-reformatie-282665>

Een verslag met foto van het eerste onderdeel van deze vierdaagse herdenking:
<https://www.wijksecourant.nl/nieuws/algemeen/278357/de-reformatie-wordt-herbeleefd->

**Een bespreking van het boekje *Luther en Rome*, van de protestantse theologe Martie Dieperink, door de katholieke priester Koos Smits hier: <http://www.kcv-net.nl/bouwen-aan-de-nieuwe-aarde/schrijvers/koos-smits/luther-en-rome>